

Handels om hyvling av arbetstider och löneinkomster

Handels om hyvling av arbetstider och löneinkomster

Detta är en rapport i Handels serie om vilka frågor medlemmarna tycker är viktiga i valet 2018. Rapporten är skriven av Stefan Carlén, chefsekonom och utredningschef på Handelsanställdas förbund.

Omslag: Robert Nyberg
© Handelsanställdas förbund
Handels valserie 18:2

Handels valserie om medlemmarnas viktigaste frågor inför valet 2018

Handels om bemanning i partihandeln 18:1 – Mars 2018

Handels om hyvling av arbetstider och löneinkomster 18:2 – April 2018

Kommande delar

Handels om fri tandvård 18:3

Handels om privata vinster i välfärden 18:4

Handels om otrygga anställningar 18:5

När anställningstryggheten försvann*

Annika hade arbetat på Coop i 38 år. Birgitta hade arbetat i 20 år. Efter lång tid i branschen hade de fått heltid. Med sin långa anställningstid på Coop Forum Marieberg i Örebro trodde de att anställningen var trygg. Men en morgon låg en lapp på bordet i personalrummet. På den fanns en lista med namn och klockslag när de skulle infinna sig på chefens kontor. Det fanns 38 anställda på turordningslistan. Var och en av de uppkallade hade fått fem till tio minuter.

På plats meddelades de anställda att deras timmar skulle minskas. Från heltid ner till 30 timmar per vecka, eller ner till 25 timmar per vecka. Om de inte accepterade ”erbjudandet” skulle de inte längre få jobba kvar. Annika fick 30 timmar, 78 procent av heltid. Birgitta fick 25 timmar, 65 procent av en heltid. Båda har beskrivit det som hände som chockartat att få sina tider och löneinkomster hyvlade.

- Vi har båda kämpat oss till en heltid. Det är ju ingenting man bara får inom handeln. Och så kan den ryckas bort så lätt, säger de till Handelsnytt.

Handels hävdade i förhandlingarna att det handlade om en uppsägning. Det skulle innebära dels att företaget hade krav att följa turordningsreglerna, dels att de som sagts upp eller fått minskad tid också skulle ha lön under uppsägningstiden. Arbetsgivaren hävdade dock att det handlade om en omplacering och att de då inte behövde följa vare sig turordning eller betala lön under uppsägningstid.

Frågan avgjordes i Arbetsdomstolen. I domen ansåg domstolens majoritet (en ledamot var skiljaktig) att arbetsgivaren hade rätt att hantera situationen på det sätt som skedde. Det var omplaceringar till en lägre arbetstid och inte frågan om uppsägning. Någon turordning eller lön under uppsägningstid behövde inte beaktas.

Det här är ”hyvling”

Hyvling innebär att arbetsgivare skär ned anställdas arbetstider genom att kalla det omorganisering eller omplacering. Det innebär även att de anställdas inkomster minskar i motsvarande grad. Om exempelvis en person går från en heltid till 25 timmar i veckan (65-procentig tjänst) så betyder det att 35 procent av löneinkomsten försvinner. För de flesta anställda är det då svårt att kunna försörja sig, och för äldre arbetskraft kan det vara mycket svårt att ställa om och hitta nya arbeten. Omplaceringen riskerar att bli en otrygg fattigdomsfälla.

Arbetsdomstolens dom 2016 innebar i praktiken att LAS (Lagen om anställningsskydd) endast skyddar anställningen till namnet, men inte anställningens själva innehåll i arbetstimmar och löneinkomst. I praktiken innebär det att anställningstryggheten försvagas. Makten förskjuts kraftigt till arbetsgivaren som utan hänsyn till turordning kan ta ifrån anställda timmar och inkomster. För många anställda är ett sådant ”erbjudande” i praktiken en uppsägning eftersom det är svårt att försörja sig och familjen på de låga inkomsterna.

*Bygger på följande källor: (Arbetsdomstolen 2016, Handelsnytt 2016a, Handelsnytt 2016b).

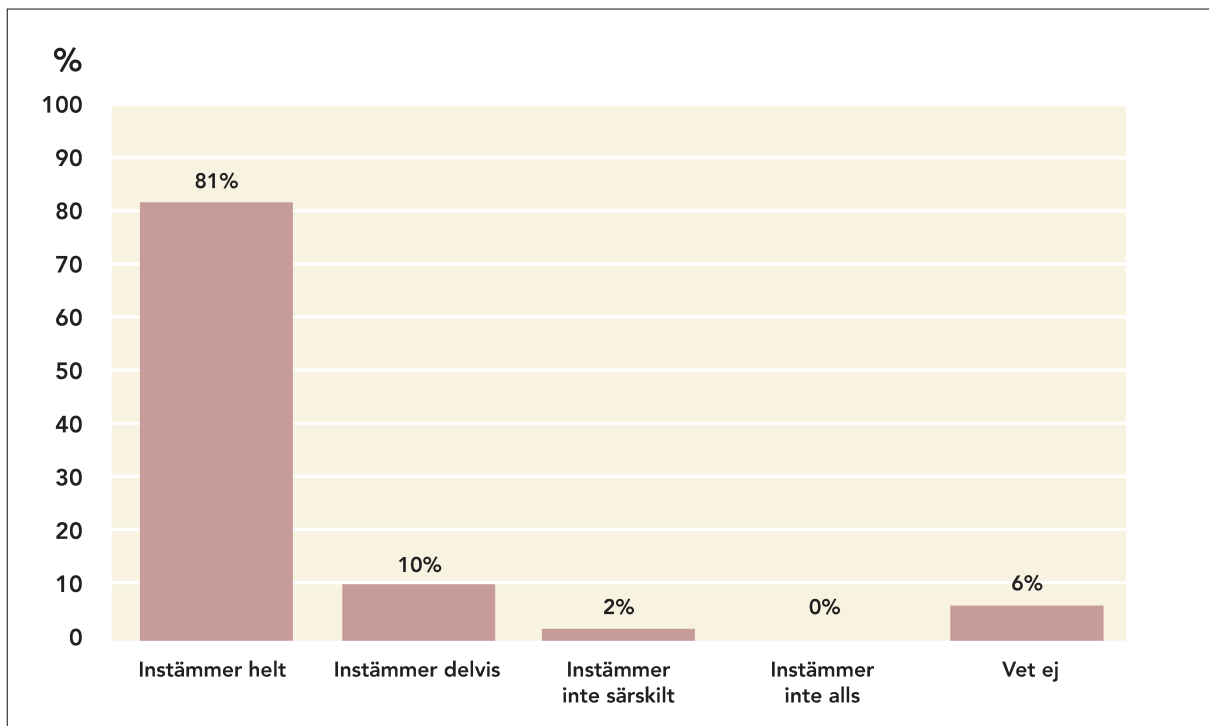
Handelsanställda vill stärka anställningstryggheten

Anställda inom handeln har fått sin trygghet urholkad under en längre tid. För de flesta branscher är fortfarande en fast anställning på heltid norm. Men inom detaljhandeln har otrygga anställningar i form av visstidsanställningar nästan tredubblats sedan 1990-talets början (Handels 2018). Deltidsarbetet har blivit vanligare. Och för såväl visstidsanställda som deltidsanställda är jagandet av timmar och extra inkomster något som skapar stress och osäkerhet (Berggren, Carlén 2016).

De som varit fast anställda på heltid har upplevt sig ha en tryggare situation. Vi vet dock att deras arbetsmiljö och villkor försämrats när arbetsorganisationen i övrigt präglats av arbetskamrater med otrygga villkor. Men det har ändå funnits en anställningstrygghet i grunden. Med Arbetsdomstolens dom som gav arbetsgivarna rätt att hyvla timmar och inkomster för alla så är även situationen för denna grupp numera präglad av ökad otrygghet. Hyvlingen blir därför ytterligare en otrygghetsbelastning i branscher som redan präglas av precisionsbemanning.

När det gäller LAS så var själva syftet med lagstiftningen att det skulle finnas en ordning vid uppsägningar som skyddade anställda från att bli utsatta för godtycke. Då LAS infördes 1974 var utgångspunkten att normen var heltidsanställningar. Det fanns sannolikt ingen som skulle kunna tänka sig en situation där lagen endast skyddade anställningen i sig, men inte antalet timmar och dess inkomst. I så fall skulle ju arbetsgivaren bara kunna minska antalet timmar ner till en nivå som gör det omöjligt att försörja sig. Mot denna bakgrund är det svårt att se att ”hyvling” skulle ha kunnat vara i enlighet med lagens syfte.

Det bör bli svårare för företag att skära ned i arbetstagares arbetstimmar mot deras vilja (s.k. hyvling). Timmarna på anställningskontraktet bör därför skyddas i lagen om anställningsskydd. (Källa: Novusundersökning dec 2017)

Vad säger då de anställda själva om detta? I en undersökning utförd av Novus riktad till medlemmar i Handels visar det sig att stödet är kompakt för att i lagstiftningen stärka anställningstryggheten. Hela 91 procent instämmer i påståendet att ”timmarna på anställningskontraktet bör skyddas i LAS.

En närmare granskning visar att stödet för att stärka LAS är starkt bland alla handelsanställda, oavsett vilket parti de sympatiserar med. För de som sympatiserar med rödgröna partier (S, V och Mp) anser mellan 91 – 99 procent att LAS ska stärkas. För de som sympatiserar med borgerliga partier (M, L, C, Kd och Sd) anser mellan 77 – 97 procent att LAS ska stärkas.

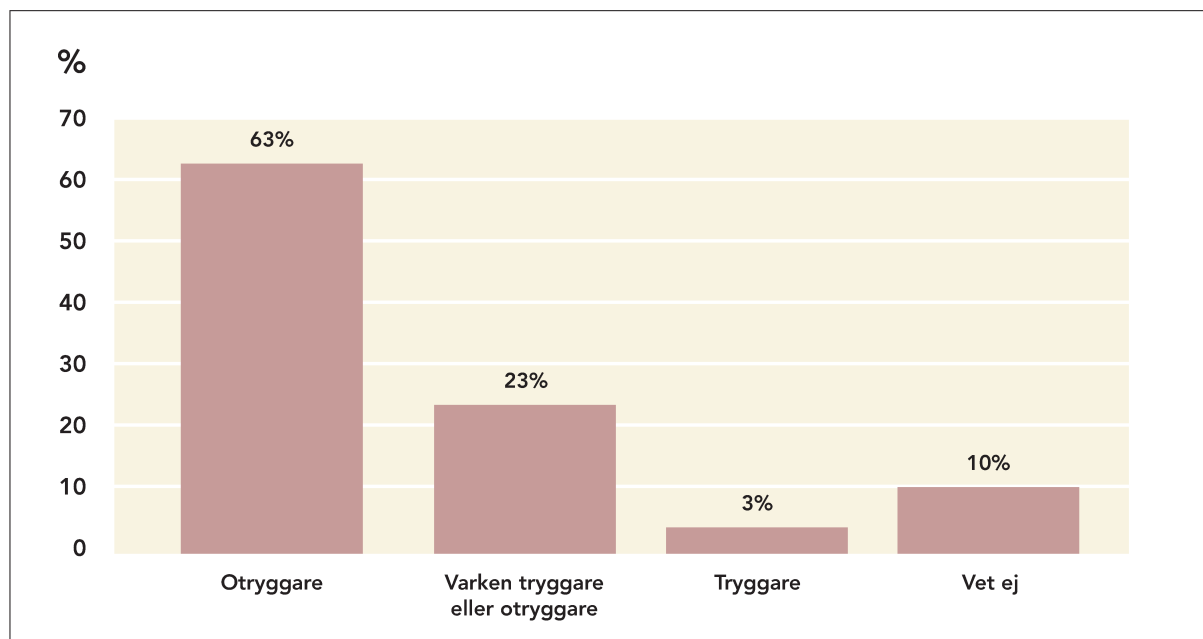
Svenska folket anser att hyvling gjort arbetsmarknaden mer otrygg...

Att anställda i handeln är oroad över hyvling är kanske inte så konstigt. Detaljhandeln är en bransch där det förekommit hyvling av arbetstider och inkomster. Det har uppmärksammats och oron kan ha spridit sig för såväl sin egen anställningstrygghet som sina arbetskamraters.

I samband med att Arbetsdomstolen 2016 beslutade att hyvling var möjligt genomförde Novus på uppdrag av Handels en undersökning om svenska folkets inställning. Då hyvling inte var särskilt känt bland svenska folket vid den tiden fick frågan en längre förklaring än vanligt. Syftet var först att få reda på svenska folkets uppfattning om hur domen påverkar anställningstryggheten.

Arbetsdomstolen har nyligen dömt att företag har rätt att minska arbetstid och löneinkomst för alla anställda, utan någon hänsyn till hur länge de varit anställda.

Tror du att anställningstryggheten för de anställda kommer att bli tryggare eller otryggare med anledning av arbetsdomstolens beslut? (Källa: Novusundersökning 2016 om Svenska folkets inställning till hyvling)

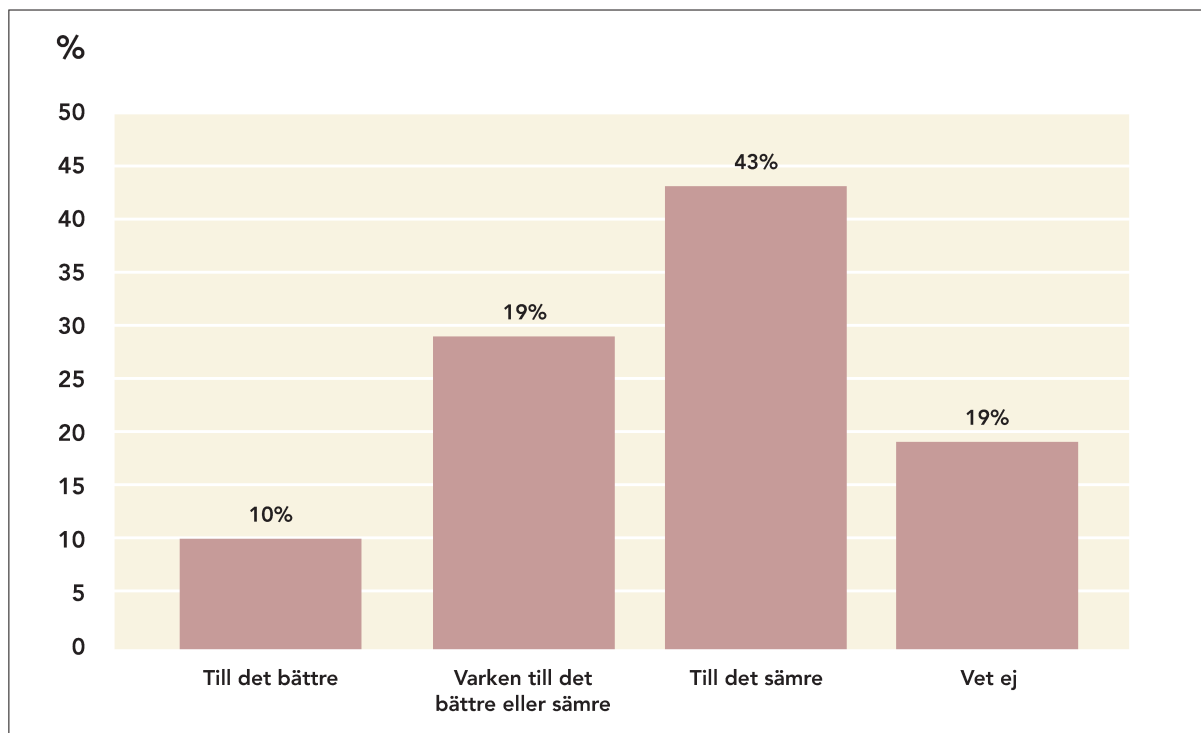
Svaren från svenska folket var tydligt. Arbetsdomstolens dom hade gjort att anställningarna generellt blev otryggare. Hela 63 procent ansåg detta, 23 procent svarade varken eller och en liten grupp på 3 procent svarade att det blivit tryggare. Tio procent svarade att de inte visste.

En granskning av om uppfattningarna skilde sig åt beroende på partisympati hos folket visade att det fanns skillnader. Men det fanns en majoritet som ansåg att anställningarna blivit otryggare oavsett vilket parti man sympatiserade med. För de som sympatiserade med rödgröna partier så ansåg 82 procent att anställningarna blivit otryggare, 12 procent svarade varken eller och resterande visste inte. Ingen ansåg att de blivit tryggare. För de som sympatiserade med borgerliga partier ansåg 53 procent att anställningarna blivit otryggare, 31 procent varken eller och 5 procent att de blivit tryggare.

...och att arbetsmarknaden påverkats till det sämre

I undersökningen ställdes också en fråga om hur förekomsten av hyvling rent allmänt påverkade den svenska arbetsmarknaden.

Hur tror du att arbetsdomstolens beslut kommer att påverka svensk arbetsmarknad, rent allmänt? (Källa: Novusundersökning 2016 om Svenska folkets inställning till hyvling)

I linje med att man ansåg att anställningarna blivit otryggare så var även här uppfattningen tydlig. Svenska folket ansåg att arbetsmarknaden skulle påverkas till det sämre. På denna fråga var det fler som sade sig inte veta, 19 procent. Men 43 procent ansåg att domen skulle försämra arbetsmarknaden mot endast 10 procent som ansåg att den skulle förbättra arbetsmarknaden. 29 procent ansåg att det varken skulle bli bättre eller sämre.

Svenska folket vill precis som Handels medlemmar stärka LAS

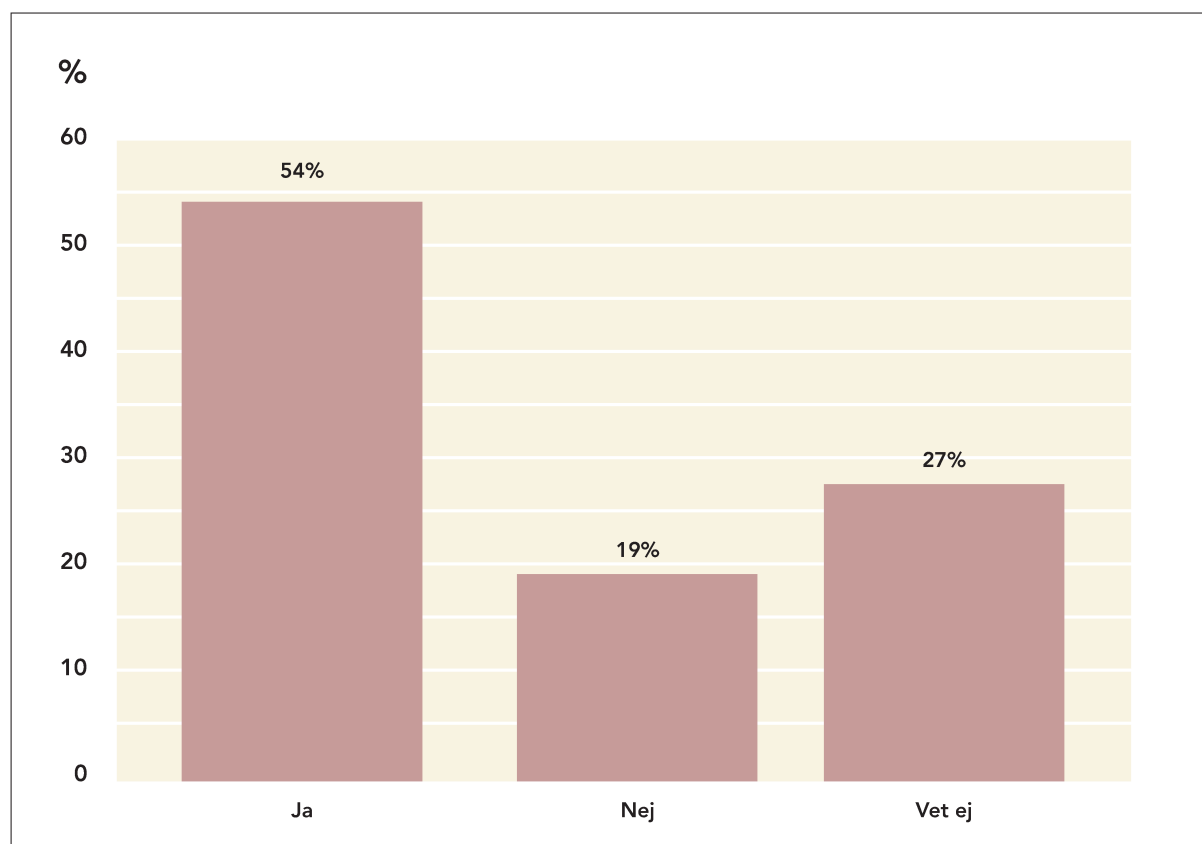
Även om man uppfattar att domen inneburit att anställningstryggheten och arbetsmarknaden försämrats så återstår frågan vad man är beredd att göra åt detta? En svårighet med en sådan fråga till allmänheten är att vi kan förvänta oss att många inte är insatta i hur arbetsrätten fungerar. Därför fanns även till denna sista fråga en längre inledning för att förklara hur rättsläget var efter domen i arbetsdomstolen.

I inledningen före frågan förklarades att lagen skyddade anställningen men inte de timmar som fanns på anställningskontraktet. Frågan var i fall svenska folket skulle vara beredda att stärka LAS för att även låta anställningsskyddet omfatta timmarna och därmed också löneinkomsten?

Det visade sig att stödet för att stärka LAS var starkt. Av svenska folket vill 54 procent stärka LAS så att även innehållet i anställningen i form av timmar omfattades. Endast 19 procent sa nej till att stärka LAS medan 27 procent inte visste vilken ståndpunkt de hade.

Idag reglerar lagen vad som gäller om din arbetsgivare vill säga upp dig. Lagen skyddar dock inte de timmar du har på ditt anställningskontrakt, utan dem kan arbetsgivaren dra ner på oavsett hur länge du varit anställd.

Tycker du att lagen även ska omfatta timmarna på anställningskontraktet, och därmed också löneinkomsten? (Källa: Novusundersökning 2016 om Svenska folkets inställning till hyvling)

Frågan om LAS och anställningsskyddet är en aktuell politiskt fråga. Samtliga fem partier som står till höger i politiken (M, C, L, Kd och Sd) vill försvaga anställningstryggheten i LAS genom att ge arbetsgivare större makt att bestämma över turordningen (Arbetsvärlden 2017). Men när det gäller att tvärtom stärka anställningsskyddet så stöds detta även av väljare som sympatiserar med dessa partier. Bland de som säger att de skulle rösta på något av de fem borgerliga partierna vill nästan dubbelt så många (46 %) stärka LAS mot de som säger nej till det (27%).

För de som sympatiserar med rödgröna partier är stödet för att stärka LAS särskilt starkt (73%) mot de som säger nej till detta (7%). Att stödet för att stärka LAS och också låta anställningsskyddet omfatta timmarna på kontraktet var större hos rödgröna väljare är inte överraskande. Däremot är det intressant att även borgerliga väljare så starkt vill se ett förstärkt anställningsskydd.

Hyvling strider mot våra grundläggande värderingar

Frågan om hyvling på arbetsmarknaden är så mycket större än att bara handla om juridiska frågor. Bara förekomsten av hyvling påverkar de anställdas trygghet och skapar oro för möjligheten att kunna försörja sig.

För branscher som redan är utsatta för precisionsbemanning – i form av visstidsanställningar och deltidsanställningar – är hyvling något som skapar än mer otrygghet och försämrade arbetsmiljö. I detaljhandeln säger 12 procent av skyddsombuden att det förekommit hyvling på deras

arbetsplats under de senaste tre åren. Hyvlingen påverka hela arbetsplatsens klimat av trygghet, och förvärrar en redan ansträngd arbetsmiljö. Den innebär färre timmar men vanligen inte att arbetsbördan minskar. Detta ökar de anställdas stress och belastning och själva risken att bli av med än fler timmar minskar engagemang och motivation. Vidare skapar det ökade sjukskrivningar, personalbrist och ökad konkurrens om timmar mellan anställda (Berggren, Carlén 2016).

I tider då den fysiska handelns konkurrensfördelar bygger på de anställdas kompetens och engagemang kan hyvling vara direkt kontraproduktivt. Förmågan att skapa tillit och långsiktiga relationer med kunder är grundläggande för butikssäljare. Den motivationssänkning hyvlingen framkallar gynnar inte denna förmåga. Den kortsiktiga vinsten i form av besparing kan visa sig vara långsiktigt ekonomiskt skadlig för butiken. Hyvlingen som del i en större helhet av precisionsbemanning är därför högst olämpligt – inte endast för individen som drabbas utan för hela branschen och samhället.

Till sist pekar resultatet i denna rapport på att hyvlingen rör vid våra grundläggande värderingar om vad som är rätt och fel. Att kunna känna trygghet är ett fundamentalt mänskligt behov. För anställda handlar det om just tryggheten i anställningen. Det handlar om trygghet i att känna till sina arbetstider och därmed också vara säker på vilka inkomsterna kommer att bli.

En slutsats av denna undersökning om inställningen till hyvling är att oavsett om man riskerar att drabbas av den eller inte så strider agerandet mot en allmän rättsuppfattning. Var och en kan själv sätta sig in i andra människors utsatthet att drabbas av problem att klara av sin försörjning. Det vill en majoritet av såväl Handels medlemmar som svenska folket reglera.

Det politiska kravet att stärka LAS och även låta anställningsskyddet omfatta timmarna på kontraktet har ett starkt stöd.

Källförteckning

Arbetsdomstolen, Meddelade domar 2016, Handelsanställdas förbund vs Arbets-ivareföreningen KFO, Dom nr 69/16, Mål nr A 137/15.

Arbetsvärlden (2017), ”Allianspartierna och SD vill ändra turordningsreglerna” 23 okt 2017, finns tillgänglig på <https://www.arbetsvarlden.se/allianspartier-na-och-sd-vill-andra-turordningsreglerna/> läst den 20/3 2018.

Berggren, C & Carlén, S (2016), En dålig affär, Handels rapporter, feb 2016.

Novusundersökning (2016) om svenska folkets inställning till hyvling, dec 2016.

Novusundersökning (2017) om handelsanställdas uppfattning i valfrågor, dec 2017.

Handelsanställdas förbund (2018), Fakta om visstider, mar 2018, finns tillgänglig på <https://handels.se/globalassets/centralt/media/pressrum/faktablad/faktablad-om-visstidsanstallningar-i-detaljhandeln.pdf>, läst den 20 mars 2018.

Handelsnytt (2016a), ”När tryggheten försvann i ett enda slag” 1 feb 2016, finns tillgänglig på <https://www.handelsnytt.se/nar-tryggheten-forsvann-i-ett-enda-slag>, läst den 20/3 2018.

Handelsnytt (2016b), ”Coop-anställda mötte arbetsgivare i AD”, 12 okt 2016, finns tillgänglig på <https://www.handelsnytt.se/coop-anstallda-motte-arbetsgivare-i-ad>, läst den 20 mars 2018.

Lag och Avtal (2016), ”Hyvlad” arbetstid på Coop avgjord i AD”, 30 nov 2016, finns tillgänglig på <https://www.lag-avtal.se/arbetsdomstolen/hyvlad-arbetstid-pa-coop-avgjord-i-ad-6808807>, läst den 20/3 2018.

**Nu når du
Handels Direkt på
0771-666 444!**

Hos Handels Direkt får du personlig rådgivning i frågor som rör ditt medlemskap, jobbet och arbetslivet. Det kan vara allt från anställningsvillkor, löner, arbetsmiljön, rättigheter och medlemsförmåner till frågor om din medlemsavgift.

Du når Handels Direkt alla vardagar på telefon 0771-666 444, oavsett var du bor.

Handelsanställdas förbundet

Handels Direkt 0771-444 666